Blogi

Tuoreen SPACE-tutkimuksen mukaan käteinen yhä suosituin maksutapa euroalueella – korona muuttanut maksukäyttäytymistä

Raha ja maksaminen | 02.12.2020 | Kari Takala

KIRJOITTAJA

Kari Takala

Euroopan keskuspankki on 2019 selvittänyt vähittäismaksamista euroalueella kattavin kuluttajakysely-tutkimuksin. Edellinen vastaava tutkimus julkaistiin vuonna 2017 ja se perustui vuosina 2015–2016 kerättyyn tietoon.

Euroopan keskuspankki[1] on 2019 selvittänyt vähittäismaksamista euroalueella kattavin kuluttajakysely-tutkimuksin (ks. EKP:n tutkimuksen suomenkielinen tiivistelmä). Lisäksi kuluvana vuonna on selvitetty erikseen koronaviruspandemian vaikutuksia eri maksutapojen käyttöön suppeammalla kyselyllä heinäkuussa 2020. Edellinen vastaava tutkimus julkaistiin vuonna 2017 ja se perustui vuosina 2015–2016 kerättyyn tietoon.

EKP:n nyt julkistetussa SPACE-tutkimuksessa[2], samoin kuin em. vuoden 2017 ns. SUCH-tutkimuksessa[3] on käytetty päiväkirjatutkimusmenettelyä, jossa otokseen valitut henkilöt pitävät tarkkaa rekisteriä päivän aikana tekemistään maksuista.

SUCH-tutkimuksessa keskityttiin käteisen ja korttimaksujen käyttöön erilaisissa maksupisteissä. Uudessa SPACE-tutkimuksessa oli selvityksen kohteena laajemmin koko vähittäismaksaminen. Ostosten maksamisen lisäksi mukana ovat myös henkilöiden väliset maksut, laskujen ja toistuvien maksujen maksaminen sekä verkkokaupan maksaminen.

SPACE-tutkimuksessa päiväkirjakyselyjä on tehty useammassa otantavaiheessa vuoden 2019 aikana, jotta maksamisen vaihtelua mm. kausivaihtelun ja muiden muutoksen osalta on laajemmin

pystytty kontrolloimaan. SPACE-tutkimuksen jälkeen vähittäismaksaminen muuttui varsinkin käteisen käytön osalta koronaviruspandemian vuoksi. Siksi suoritettiin vielä erillinen IMPACT-tutkimus lähinnä käteismaksamisesta heinäkuussa 2020.

Kuluttajien maksutavan valinta riippuu usein ratkaisevasti maksutilanteesta ja maksupaikasta. Sähköiset maksutavat ovat euromaissa olleet myös selvässä muutoksessa viime vuosina, mikä on heijastunut myös käteisen ja korttimaksujen käyttöön. Tuoreen SPACE-tutkimuksen mukaan käteinen oli edelleen hallitseva vähittäismaksutapa euroalueella maksupisteissä ja henkilöiden välisissä maksuissa 73 % tapahtumaosuudella. SUCH-tutkimuksessa käteismaksujen osuus kolme vuotta sitten oli vielä 79 % maksuista. Käteisen euromääräinen käyttö väheni myös noin 6 prosenttiyksiköllä SUCH- ja SPACE-tutkimusten välillä.

Vaikka käteinen oli vielä maksutapahtumissa hallitseva maksutapa, niin erityyppisissä maksutilanteissa käteisen käyttöosuudet vaihtelivat suuresti euroalueella. Ravintoloissa käteisen käyttö oli yleisintä 83 % osuudella, muita vahvoja käteismaksupaikkoja olivat erilaiset automaatit, päivittäistavarakaupat, hyväntekeväisyyslahjoitukset sekä kulttuuri- ja urheilutapahtumat. Euroalueella vähiten käteistä käytettiin bensiiniasemilla ja kaupoissa, joissa myydään kestokulutushyödykkeitä. Näissä käteismaksujen osuus oli noin 50 %. Arvomääräisestä myynnistä käteismaksujen osuudet olivat pienempiä, koska sähköisiä maksuja käytetään useammin suurempien ostosten maksussa. Vähiten käteismaksuja eli noin 0,5 maksua päivässä henkeä kohden euromaista tehtiin Alankomaissa, Virossa ja Suomessa, eniten eli noin 1,6 päivässä henkeä kohden taas Kreikassa, Italiassa ja Portugalissa.

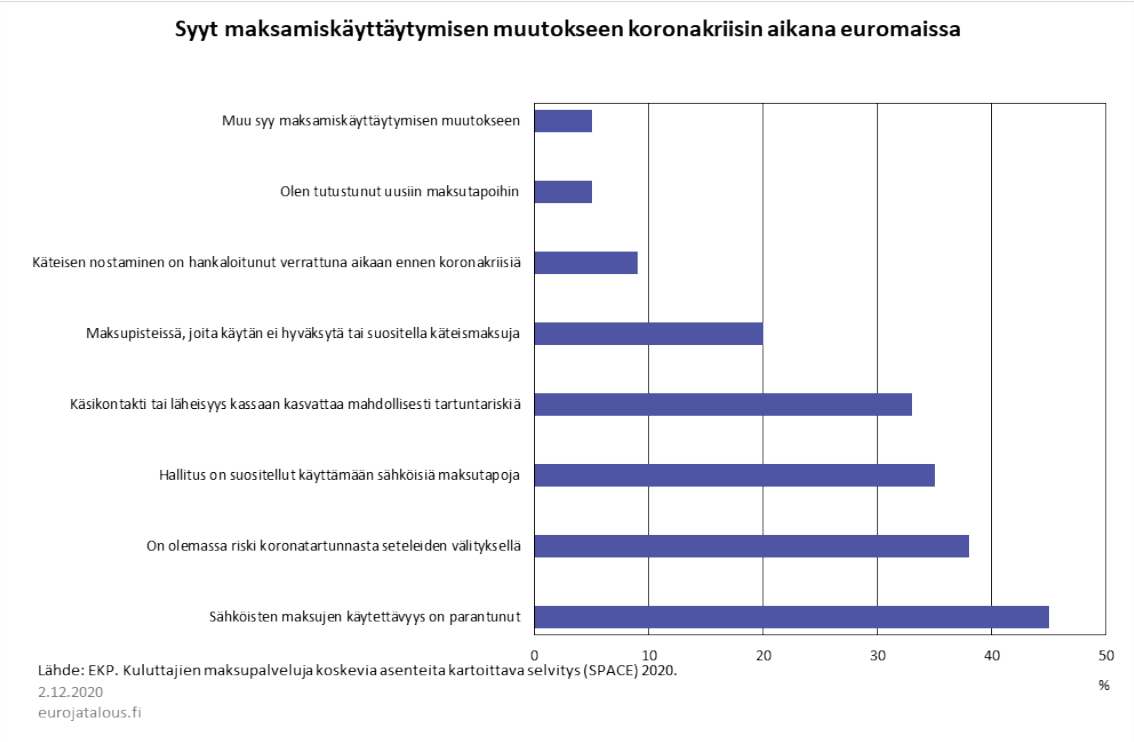
Korttimaksujen osuus maksutapahtumista oli nyt 24 %, kun se SUCH-tutkimuksessa oli vielä alle 20 prosenttia. Maksetuissa euroissa käteismaksujen osuus oli vain 48 %, kun taas korttimaksujen arvo-osuus oli jopa 41 prosenttia. SPACE-tutkimuksessa kontaktittomien lähimaksujen osuus korttimaksuista oli kasvanut jo 38 prosenttiin. Käteisen ja korttimaksujen käyttö maksupisteissä eroaa kuitenkin selvästi eri euromaissa. Erot myös maiden sisällä erilaisten kansalaisryhmien maksutapojen välillä ovat merkittäviä. Naisten ja miesten maksamiskäyttäytymisessä ei ollut merkittäviä eroja, mutta käteismaksujen kokonaismäärä kasvoi hieman iän myötä, ja korttimaksuja oli vähiten ikäryhmistä yli 65-vuotiailla.

Suomessa korttimaksut hallitsivat SPACE-tuloksissa maksupisteissä tehtyjä maksuja 58 % tapahtumaosuudella ja 67 % eurosummaosuudella, ja käteismaksujen tapahtumaosuus oli 35 % ja euroarvo-osuus 27 prosenttia. Korttimaksujen käyttömahdollisuus oli Suomessa laajinta euromaista, ja maksupisteissä lähimaksujen käyttömahdollisuus oli 92 prosentista.

Suomessa SUCH- ja SPACE-tutkimusten välillä käteisen käyttö maksutapana maksupisteissä väheni kolmessa vuodessa euromaista eniten, yhteensä 19 prosenttiyksiköllä. Osittain ison

muutoksen takana saattaa olla myös se, että SUCH-tutkimuksessa käteisen käyttöosuus oli selvästi korkeampi kuin Suomen Pankin omissa kuluttajakyselyissä saatu tieto. Käteisen käyttöosuus oli Suomessa euromaista toiseksi alhaisin heti Alankomaiden jälkeen (Kuvio 1). Käteisen euromääräinen käyttöosuus oli hieman Suomea alhaisempi Alankomaissa, Ranskassa ja Luxemburgissa.

Kuvio 1.

Tutkimuksessa kysyttiin myös kuluttajien käteissäästämisestä. Kaikkiaan euromaissa noin 34 % vastaajista oli käteisvarantoja lompakon ulkopuolella, kun kolme vuotta aiemmin vain 24 prosentilla oli erillisiä käteissäästöjä SUCH-tutkimuksessa. Miehillä on yleensä enemmän käteissäästöjä kuin naisilla, ja säästöjä kartutetaan keskimäärin eläkevuosiin asti, jonka jälkeen ne taas kääntyvät laskuun. Suurempituloisilla on myös suuremmat käteissäästöt kuin muilla tuloryhmillä.

SPACE-tutkimuksessa kuluttajat euroalueella maksoivat säännöllisiä ja toistuvia maksuja laajasti suoraveloituksella (41 %). Suomessa laskunmaksu toimii tavallisimmin verkkopankkiin toimitettavalla e-laskulla ja tilisiirtona. Suomessa laskunmaksu käteisellä oli enää yhden prosentin suuruusluokkaa.

Vaikka käteistä käytetään euroalueella kokonaisuutena vielä runsaasti, melkein puolet kuluttajista (49 %) käyttäisi mieluummin sähköisiä maksutapoja. Käteistä haluaisi euroalueella käyttää enää

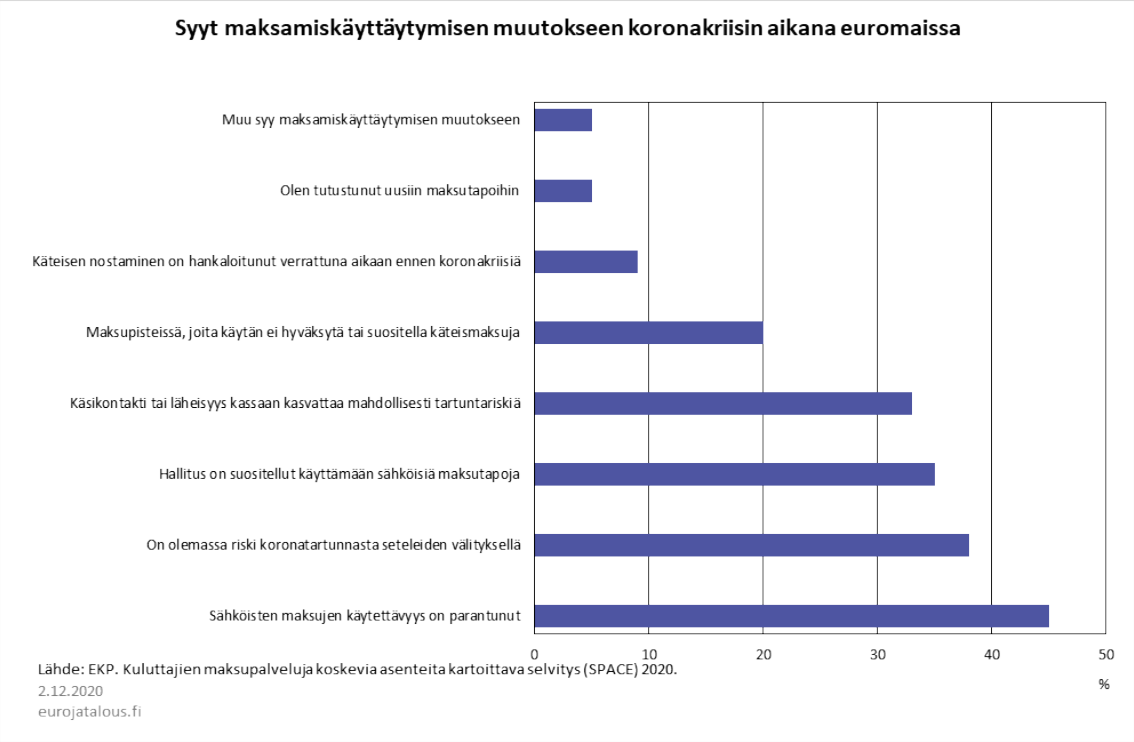
vain reilu neljännes eli 27 prosenttia kuluttajista. Kuitenkin reilu kolmannes kuluttajista pitää käteistä lompakoissa esimerkiksi siltä varalta, että korttimaksut eivät toimi. Siirtyminen sähköisiin maksutapoihin ja lähimaksamiseen tulee näin ollen jatkumaan vahvana myös lähivuosina. Euromaista lähimaksujen käyttömahdollisuus vähittäismaksuissa oli laajinta Suomessa (hieman yli 90 prosenttia). Myös verkkokauppa on kasvattanut suosiota euromaissa, ja niiden osuus kaikista maksuista on noussut jo melkein 7 prosenttiin.

Koronaviruspandemian vaikutuksia maksutapoihin selvitettiin erikseen ylimääräisellä, suppealla, noin tuhannen hengen verkkokyselyllä euromaissa heinäkuussa 2020 (IMPACT). Tarkoituksena oli selvittää varsinkin käteisen käytön vähentymistä mahdollisen tartuntariskin välttämiseksi. Käteisen käytössä tapahtuikin koko euroalueella selvä lasku, esimerkiksi 38 % osuuteen maksuihin ruokakaupoissa (–10 %), 57 % osuuteen muissa päivittäistavaroita myyvissä kauppaliikkeissä (–16 %) sekä 63 prosenttiin ravintoloissa, baareissa ja kahviloissa (–20 %).

Jos asiakas maksoi käteisellä, häneltä kysyttiin, olisiko sähköinen maksaminen ollut mahdollista. 84 prosenttia käteismaksajista ilmoitti korttimaksujen olleen tarjolla. Vastaavasti korttimaksajilta kysyttiin sitä, olivatko käteismaksut mahdollisia, jolloin 9 % ilmoitti käteismaksun yleensä olleen mahdoton ja 7 % mukaan käteismaksun olleen tilapäisesti mahdoton. Noin 8 % vastaajista ilmoitti lopettaneensa käteismaksujen käytön koronapandemian aikana ja 35 % oli kokenut tilanteita, joissa käteismaksu ei ollut mahdollinen. Noin puolet vastaajista oli käyttänyt käteistä kuten aiemmin.

Kysyttäessä kuluttajilta sitä, miksi he käyttivät vähemmän käteistä, 45 % ilmoitti sähköisten maksujen muuttuneen kätevämmiksi (Kuvio 2). Useissa euromaissa kontaktittoman maksun ylärajaa on nostettu 50 euroon. Suomessa 50 euron lähimaksuraja oli otettu käyttöön jo huhtikuussa 2019. Noin 38 prosenttia vastaajista ilmoitti tartuntariskin syyksi korttimaksujen käyttöön, joskin Espanjassa ja Portugalissa heidän osuutensa oli jopa yli puolet vastaajista. Edelleen kolmasosa vastaajista ilmoitti syyksi käsikontaktin välttämisen kassahenkilön kanssa. Kolmasosa vastaajista vältti käteismaksuja myös viranomaisten suositusten perusteella. Yli puolet vastaajista euroalueella ei ollut huolissaan siitä, että he saisivat koronaviruksen seteleistä.

Kuvio 2.

Henkilöistä, jotka olivat vähentäneet käteisen käyttöä, 87 % sanoi vähentävänsä käteisen käyttöä pysyvästi. Koronapandemia muuttaa näin ainakin osaksi pysyvästi euroalueen kuluttajien maksukäyttäytymistä ja käteismaksujen kokonaisarvoa sekä kiihdyttää käteismaksujen laskua.

Asiasanat

korona, koronapandemia, korttimaksaminen, käteinen, lähimaksu, maksaminen